

ירושלים	19:03	20:23
ת"א	19:25	20:26
חיפה	19:16	20:27
באר שבע	19:23	20:24

איילן של צהרון

פרשת "מטות"

פרשת מטות פותחת בדיני הנדרים והפרתם.

"איש כי יזדר נדר לה', או-השבע שבעה לאסור אסור על-נפשו--לא יחל, דברו: ככל-היצא מפיו, יעשה". (במדבר, ל', ג')

ומפרש רש"י: **"לא יחל דברו - כמו לא יחלל דברו, לא יעשה דבריו חולין"; "ככל-היצא מפיו, יעשה".**

ומבאר **האר"ז** (יום ההילולא ה' באב) שרמז גדול יש כאן בפסוק זה: **"לא יחל, דברו"** – לא יעשה דיבורו חולין וזול, אלא ייקר כל דיבור היוצא מפיו. שכן כל דיבור פועל גדולות ונצורות בעולמות עליונים לטוב או למוטב. אם דיבוריו טובים וטהורים משפיע רוחניות וקדושה, ובורא בהם סגורים. ולמדנו מאברהם אבינו ע"ה, שלפני העקידה אמר אל נעריו **"שבו-לכם פה עם-החמור, ואני והנער, נלכה עד-כה; ונשתחוה, ונשוכה אליכם"**. – הוא דיבר גם על עצמו וגם על יצחק שישובו, ואכן כך היה לבסוף. ולעומתו מצאנו ביעקב אבינו שאמר: **"עם אשר תמצא את-אליהך לא תחיה... ולא-יזע יעקב פי רחל ויגבתם"**. וכתוב רש"י: ומאותה קללה מתה רחל בדרך. מכאן שאם ח"ו דיבורו רעים ואסורים, פועל הסטרא אחרא, ונברא מהם מלאך רע ומשחית המקטרג עליו תמיד. וכבר ידועים דברי חז"ל (בגמרא ברכות יט. וכתובות ח.): **"לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן"** וזהו שנאמר: **"ככל היוצא מפיו" למטה "יעשה" למעלה!**

וכבר כתב בעל 'ספר החינוך' (מצווה רלא - לא לקלל אדם מישראל) על גודל הכח שיש לדיבור, שבכוחו להשפיע לטוב או ח"ו לרע. וזה לשונו הק': **"אף על פי שאין בנו כח לדעת באיזה ענין תנוח הקללה במקולל, ואיזה כח בדיבור להביאה עליו, ידענו דרך כלל מכל בני העולם שחוששין לקללות, בין ישראל בין שאר האומות, ויאמרו שקללת בני אדם, גם קללת הדיוט, תעשה רושם במקולל ותדביק בו המארה והצער. ואחר דעתנו דבר זה מפי הבריות, נאמר כי משרשי המצוה, שמנענו ה' מהזיק בפינו לזולתינו כמו שמנענו מהזיק להם במעשה, וכעין ענין שאמרו חז"ל (מו"ק יח.) ברית כרותה לשפתיים. כלומר, שיש כח בדברי פי אדם"**.

ויש לזכור תמיד: הבורא יתברך שם לאדם שני מחסומים לפני הלשון – השפתיים והשיניים, כדי שהאדם ירהר היטב היטב, ויחכה לפני שהוא מוציא דבר מה מפיו. **כי מילים לא עולות כסף, אבל מה שמילים יכולות להרוס שום כסף בעולם לא יכול לתקן.**

אמר ר' **צדוק הכהן** זצ"ל (פרי צדיק מסעי) שהפטרות ג' דפורענותא, שאת הראשונה מהן אנו קוראים השבת, סימנם הם: דש"ח - 'דבריי, ישמעו, יחזון' – והדבר מרמז על תיקון ג' עיניים: **דיבור שמיעה וראיה**, שבשבוע הראשון מימי בין המצרים יעבוד לתקן את 'דבריי' דהיינו קדושת הדיבור, ובשבוע ב' על 'שמיעה' ובשבוע ג' על 'ראיית העין'.

המשכה של פרשת מטות, היא **מלחמת מדיין**. חשבון נוקב היה לבני ישראל עם מדיין על שהחטיאו אותם בעבירות חמורות בעצת בלעם בן בעור, וכתוצאה מכך נפלו אלפים במגיפה.

עם שובם מהמלחמה, קרבו המפקדים אל משה ובידם תכשיטי נשות מדיין, צמידים ורבידים, טבעות ועגילים. את הכול ביקשו להביא לאוצר בית ה'. **"אמר להן משה לישראל: שמא חזרתם לקלקלכם הראשון? שמא התרתם רסן במלחמה? חלילה השיבו, אמרו לו: לא נפקד ממנו איש. אמר להן אם כן כפרה למה? אמרו לו אם מידי עבירה יצאנו מידי הרהור לא יצאנו. מיד: ונקרב את קרבן" (שבת סד ע"א).**

ואומרים חז"ל (יומא כט ע"ב): **"הרהורי עבירה קשים מעבירה"**

ומסביר הרמב"ם במורה נבוכים, כיון שהרהורי עבירה נעשים ע"י חטא כח המחשבה – החלק המובחר שבאדם, יש בהם פגם גדול יותר מהעבירה עצמה שנעשית ע"י הגוף בלבד.

אנשים מתייחסים בסלחנות להרהור אסור, ולגורמיו: ראיה ושמיעה. ועל מה שיכול האדם להפסיד בגון עבירה זו, מספר תלמיד האר"י הקדוש זצ"ל **המהר"ם אפיריש זצ"ל**:

כשנפטר רבי משה קורדוברו זצ"ל (הרמ"ק) הלך האר"י הקדוש ללוותו. הצטרפו אליו תלמידיו הגדולים. לפתע פנה האר"י אל הסובבים אותו ושאל: מי מכס רואה איזה שהוא דבר? מכל הנוכחים, רק בחור צעיר אחד כבן חמש עשרה ניגש אל האר"י ואמר לו: אני רואה!

מה אתה רואה בני, שאל האר"י. **"אני רואה עמודא דנורא סביב מלתו של הרמ"ק"**, השיב. האר"י הקדוש התפעל מאוד מהבחור הלז ואמר לו: **"בני, אתה תבוא אל ביתי אני אהיה לך לאב אתה תהיה לי לבן ואלמד אתך תורה"**. כפי הנראה רצה לקחתו לחתן לבתו.

למחרת, משהגיע הבחור אל האר"י, הביט האר"י בפניו וראה ברוח קודשו שנטמא באותו לילה בטומאה היוצאת מן הגוף. נזף בו ואמר: **"המדרגה שלך איבדת! צא מביתי, איני רוצה לראות עוד פניך!"** ממעשה זה רואים אנחנו, אומר מו"ר הגר"א לאפיאן זצ"ל בספרו "לב אליהו", מה יכולה מחשבה אחת שאיננה טהורה לגרום. איזה עולם נפלא איבד הבחור ההוא! כמה אור אלוקי ניטל ממנו! קודם החטא הוא היה בדרגה נפלאה - ראה את העמודא דנורא - דבר שתלמידי האר"י לא זכו לו, והאר"י הקדוש רצה לקחתו לבן ולגדלו בביתו. מי יודע עד כמה היה הולך האיש הזה הולך וגדל במעלות רוחניות נשגבות. אולם עולם נפלא זה אבד ממנו בין לילה - נורא ואיום!..." (לקח טוב)

ומסביר רבינו ה"בן איש חי" זצ"ל את הפסוק על-פי מעשה המוזכר בגמרא (תענית). מעשה בעלם שנדר לעלמה שישאנה לאישה. שאלה מי ערב דבר, ואמר: **"ההולדה (שעברה שם) והבור (שהיה בסומך)"**. הלך לדרכו, והיא המתינה לו. שכח את הבטחתו ונשא אישה אחרת. לימים ילדה בן. באה חולדה ונשכתו, ומת. נולד לו בן שני, נפל לבור ומת. אמרה לו אישתו: **"מה זה, שבנינו מתים במיתות משונות?"**, נזכר בהבטחתו, ובשני הערבים שהציע. סח לה כל אותו המעשה. נאותה להתגרש ממנו, והוא שב לעלמה שהמתינה לו.

וסיפור נוסף בן ימינו: בית העלמין סגולה בעיר פתח תקוה הוקם בשנת תרמ"ט, ובי"ט בתשרי תרמ"ט נקבר שם הנפטר הראשון. על מצבה עתיקה ראשונה זו שבבית הקברות, חקוקות באותיות גדולות סיפור פטירתו של נפטר זה, המבטאים את דברי חז"ל **"ברית כרותה לשפתיים"**.

היה זה כאשר קידשו את חלקת בית הקברות כמנהג ישראל לקדש את חלקת האדמה לפני שקובעים אותה עבור קבורת נפטרים, והנפטר הנ"ל היה בין אותם אנשים שקידשו את בית הקברות. אחרי שסיימו, לפני שפנו ללכת משם, עמדו אותם קבוצת אנשים ושוחרו ביניהם, ובהלצה אמרו זה לזה, נו, מי יהיה כאן הנפטר הראשון? עמד אחד מן הניצבים והחזיר את תשובתו בהלצה...

"אין לי בעיה להיות הראשון"!!! לא עברו עשרה ימים והאדם סגר את עיניו ונלב"ע למגינת כל מכיריו!... כשקברו אותו, החליטו רבני העיר דאז לרשום את סיפור זה על מצבתו למען יראו וילמדו, את סיפור פטירתו.

עוד מסופר: הרב חיים טביב כיהן במשך שנים רבות כראש המנקרים והשוחטים בבת - ים. הלה לא חת ולא זע מפני איש, לא ויתר בכל מה שקשור לכשרות והיה עומד בתקיפות על כך. הוא היה נוהג לספר לילדיו סיפור נורא, ללמדם מוסר השכל עד כמה צריך לשמור האדם על לשונו ועל כל מה שיוצא מפיו ולהיזהר שבעתיים בכך: בעלי אחד האטליזים בבת ים היו בעל אישה שעבדו באטליז שברשותם. פעם אחת כאשר יצא הרב טביב מהאטליז לאחר שכמושב עשה את עבודתו כפי הראוי ובדק בדקדקנות רבה את כל מה שנעשה, שמע את האישה אומרת: **"אני מעדיפה לראות את מלאך המוות ולא את המשגיח!"** – לא עבר זמן ובנם היחיד הלך לעולמו, צעיר לימים – אכן מלאך המוות ביקר אצלם! וגם מכאן למדים כמה שצריכים לשמור על הפה!

הראשונים היורדים מן הארץ הם גיבורי פרשה זו. יורדים מיוחדים במינם, שירדו ממנה בטרם דרכה כף רגלם על הארץ היעודה. פרשת התנחלות בני ראובן ובני גד בעבר הירדן המזרחי מתחילה בפסוק: **וּמִקֵּנָה רֵב, הִנֵּה לְבָנֵי רְאוּבֵן וּלְבָנֵי-גַד--עַצֻם מְאֹד** (ל"ב א)

המקנה הרב שזכו בו, הוא שהכתיב את התנהגותם. הוא היה המניע לשאיפותיהם, להחלטותיהם ולבקשותיהם. מקנה שכבר לא היה סתם רכוש, כי אם השקפת עולם. הם פונים אל משה בבקשה: **וַיֹּאמְרוּ, אִם-מִצְאֵנוּ חֵן בְּעֵינֶיךָ יְיָ אֱת-הָאָרֶץ הַזֹּאת לְעַבְדֶּיךָ, לְאַחֲזָהּ: אֶל-תַּעֲבֹרֵנוּ, אֶת-הַיַּרְדֵּן.** (ל"ב, ה)

משה מקביל את בקשתם זו לחטא המרגלים. הוא חוזר ופורס בפניהם את פרשת המרגלים, שהניאו את לב העם מלהיכנס לארץ ונענשו על כך קשות: **וַיִּחַר-אַף ה', בְּיוֹם הַהוּא; וַיִּשְׁבַּע, לֵאמֹר. אִם-יֵרְאוּ הָאֱנָשִׁים הָעֹלָמִים מִמִּצְרַיִם, מִמֶּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה, אֶת הָאֲדָמָה, אֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב: פִּי לֹא-מִלְּאוּ, אַחֲרָי.** (במדבר לב א)

סיפר הרב אברהם ישעיה קניבסקי שליט"א, שקודם שנעשה בר מצוה, ניגש עמו אביו רבינו הגר"ח זצ"ל לארון הספרים, וחיפש אחרי ספר קטן וישן – היה זה ספר 'הפרדס' שחיבר זקנם הגאון רבי אריה ליב אפשטיין זצ"ל, במהדורתו הישנה, וכשמצא החל להקריא לו מה שכותב שם בדפי הספר הראשונים: "וקיבלתי מרבי המובהק החריף והבקי הישיש מו"ה יצחק אייזיק זצלה"ה, שבליל הנכנס לי"ד שנה משני האדם אחר י"ג שנה שלימות, וכן בליל הנכנס לכ"א שנה אחר כלות כ"י שנה שלימות, כאשר ישכים האדם בדעתו ובאותו לילה לעבודת השי"ת וית', כן יצמיח ויעלה, ויחא בדוק ומנוסה עכ"ל.

ועובדה דומה סיפר אחיו, בן רבינו רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א, שקודם שנעשה בן כ"י (וכבר היה נשוי), קרא לו רבינו ואמר לו שהנהגה נכונה היא שישאר נעור כל הלילה ויעסוק בתורה, והראה לו את ספר הפרדס הנ"ל (הובא בחלק הדרושים שבת ומועד ג' דרוש לשבת, דף מו) שכותב: "דע שמסורת קבלה בידינו כו... וידוע שאין האדם נדון בב"ד של מעלה אלא מבן כ"י שנה ומעלה, ומי שנכנס ביום אחד של שנת כ"א, אם יבחר בטוב וימאוס ברע, וישתדל לעסוק בתורה ובמצות, אזי בלילה הראשונה כשישן על מיטתו, אזי מיכאל שר הגדול שולח מלאך אחד מגדולי מחנותיו כפי הראוי לו, ומצוה להוליך נפשו ולהכניסה בפתח היכל הראשונים מחמשים היכלות של טהרה, ומכניסה לפנים עד כדי שיעור זכות נפשו" וכו'.

וכן סיפר רבינו על עצמו שכשנעשה בגיל כ"י אמר לו אביו ז"ע להיות נעור כל הלילה (הר"י אוהב ציון), וכן היה רבינו משיב כששאלוהו האם יש מקור למה שרבים נוהגים להישאר ערים או לצום ביום ההולדת של שנת העשרים, והיה משיב שלצום אין ענין אבל להיות נעור בלילה וללמוד יש ענין גדול, על פי דברי הפרדס הנ"ל. (דברי שיח)

השבוע (כ"ט תמוז) יחול יומא ההילולא של רש"י הקדוש זיע"א:

רש"י נולד בצרפת, ונחשב לגדול מפרשי התנ"ך והתלמוד, והראשון הידוע כמי שעשה זאת באופן מקיף ושיטתי בכתב. את גדולתו אי אפשר לתאר, לשער ולהסביר כלל בשכל אנושי, ודי אם נראה מה שכתב רש"י בפירוש על עצמו (עיי' יחזקאל מ"ב ג') "ואני, לא היה לי לא רב ולא עוזר בכל הבניין הזה, אלא כמו שהראוני מן השמים", והדברים האלו כבר מדברים לעצמם.

מובא בשולחן ערוך (אורח חיים סימן רפ"ה סעיף א' ב'): חייב אדם לקרות לעצמו בכל שבוע פרשת אותו שבוע שנים מקרא ואחד תרגום, וירא שמים יקרא תרגום וגם פירוש רש"י.

ואמר הרב הקדוש רבי ישכר דוב מבעלזא ז"ע, שביום שלומד חומש ורש"י - יהיה מובטח שלא יחטא, ושמי שילמד בכל יום חומש עם רש"י יזכה לצלילות הדעת גם לעת זקנתו. וידוע שבעל התניא ז"ע תיקן תקנה לאנשיו שבכל יום ילמדו פרשה מפרשת השבוע עם פירוש רש"י, וכן נהגו כל האדמו"רים לבית חב"ד, כי יש בזה ענין של השגת יראת שמים.

ומסופר שבעל "קדושת יום טוב" ז"ע שלח את שני בניו - בעל "עצי חיים" ובעל "דברי יואל" כשהיו ילדים קטנים אל רבי מרדכי מנאדבורנא ז"ע לקבל ממנו ברכה, וברכם, וכה אמר להם: "ילדים תפטמו את עצמכם עם חומש ופירוש רש"י, כי הכרתי גדולי עולם שלא ידעו איפה הקדוש ברוך הוא גר, מפני שלא למדו חומש ורש"י".

הרי לפנינו, מעלת לימוד חומש ורש"י עם התרגום בכל יום, שזה מביא לידי יראת שמים ולכל טוב אמיתי ונצחי.

מסופר על רבי שלמה יצחקי, רש"י הקדוש, שרצה לדעת מי יהיה שכנו בגן עדן. הוא צם והתחנן בתפילותיו, עד שנגלה לו בחלום מלאך אשר בישר לו, כי שכנו לעתיד לבוא יהיה אברהם בן גרשון מברצלונה.

(מרן הרב חיד"א זצוק"ל מביא בספרו 'שם הגדולים', ששמע מפי רב מופלג שקבל מרבו, שרש"י התענה תר"יג תעניות רצופים חוץ משבתות וימים טובים לפני שכתב את פירושו על התורה.)

התאוהו רש"י להכירו, ונסע מצרפת לברצלונה אשר בספרד, שם שאל את זקני בית המדרש על אותו אדם, אך אף אחד לא הכירו, פרט לזקן אחד שאמר: "אולי כבודו מתכוון לדון אברהם בן גרשון העשיר? אבל הוא לא עוסק בתורה. מה לכבודו ולו?"

בכל זאת ביקש רש"י מאותו זקן שיראהו היכן ביתו. עלה רש"י במדרגות בית הארמון המפואר, ועבד קידם את פניו ושאל מה לומר לאדונו. אמר לו רש"י: "אמור לו כי הגיע ר' שלמה יצחקי מצרפת".

כאשר שמע דון אברהם על אורחו, מיהר לקדמו בסבר פנים יפות ובכבוד רב ואמר: "תהיה אורחי כמה שתחפץ". דון אברהם הביא את רש"י לטרקלין מפואר, שם ערך לו קבלת פנים חמה ואמר: "בוודאי רבנו מתפלל על העושר שתני ה'. ברוך ה', יש לי רב, ומותר לי ליהנות מברכת שמיים".

"איני משתומם על זה", אמר רש"י, "אלא על דרך הארץ שעשית לי כיאה לבני תורה".

דון אברהם חש שסיפרו עליו לשון הרע ואמר: "אני מקווה לקבל את חלקי בעולם הבא כמו כל יהודי".

"הכתוב אומר 'בפרוח רשעים כמו עשב להישמדם עדי עד', ענה רש"י, "דע לך כי העולם הזה לא נברא כדי ליהנות ממנו, אלא רק כדי לחזור בתשובה ולזכות לחיי העולם הבא, ועליך להיזהר בזה מאוד".

באותו רגע הודיע השמש לאדונו שהעניים כבר התאספו באולם ומחכים לכספי הצדקה שהוא מחלק בדרך קבע. דון אברהם אמר שהיום העניים יקבלו תוספת צדקה, מפני שמחר תהיה חתונת בתו, והזמין את רש"י לחלוקת הצדקה.

נענה רש"י ואמר: "בוודאי יש לך חתן עשיר". "לא", ענה דון אברהם, "חתני הוא בן להורים עניים, אבל הוא בעל מידות וחכם". שמחתו של רש"י גברה. דון אברהם התיישב באולם ליד שולחן גדול, והעניים ניגשו אליו בזה אחר זה וקיבלו את כספם.

אחר כך בירכו אותו והלכו להם. לבסוף נותרה אישה אחת שאמרה: "לא באתי לקבל כסף. אני זקוקה לעצה".

"מה רצונך?" שאל דון אברהם. "אני אלמנה ענייה שמפרנסת את ילדי בדוחק. כל תקוותי היתה על בחור חשוב שהיה ארוסה של בתי. קיוותי שהוא יעזור בביתי ויהיה כאב ליתומים הקטנים שלי, כפי שהבטיח לבעלי לפני מותו. אבל עכשיו הוא עזב את בתי והתארס עם בחורה עשירה כי הכסף העבירו על דעתו".

"יומה ביכולתי לעשות?" שאל דון אברהם. "אדוני, בידך הדבר, כי מי שעזב את בתי הוא הארוס של בתך שמתחתן מחר".

דון אברהם נבהל. אחרי שהתאווש ענה לאלמנה: "אחקור את הדבר. ואם אמצא שאכן כדברייך אפיס אותך".

לאחר שהאישה הלכה לדרכה, שאל רש"י את דון אברהם: "מה בדעתך לעשות בעסק הביש הזה? לדעתי הדבר הטוב ביותר הוא לפייס את הכלה הנעזבת בסכום כסף הגון".

"אזמין למחר את כבודו להיות עד בחתונת בתי", ענה דון אברהם, "ואז יידע את הפתרון לבעיה הזאת".

באותו לילה נדדה שנתו של רש"י, והוא הרחרר כל העת באותו מקרה. בעת החתונה דון אברהם היה לבוש בבגדי פאר ונכבדי העיר ישבו לצידו. כאשר הגיע רש"י, הלך דון אברהם לקראתו וקיבלו בכבוד רב.

החופה התקיימה בחצר הארמון לעיני ההמון. הכלה היתה לבושה בבגדי משי לבן, והורי החתן והכלה הביאו אותה כנהוג אל החופה, שם חיכה החתן שהיה מלווה בשני מחמותנים. מן החדר נשמעה נגינה שמיימית.

אחרי סידור חופה וקידושין אמר החתן: "הרי את מקודשת לי כדת משה וישראל". הרב הקריא את הכתובה ורבנים גדולים אמרו את שבע הברכות. השמחה הרקיעה שחקים.

עם סיום החופה כשראה החתן את כלתו כמעט התעלף. "מי זאת?! צעק, 'הלא היא לאה, בתה של האלמנה' הקהל נדהם. ואז אמר דון אברהם לפני כולם: "זאת היא ארוסתו הראשונה של החתן, ואני לא ידעתי זאת עד אתמול ולכן בחרתי בו לחתני".

הוא פנה לחתן והוסיף: "יקח לך את ארוסתך הראשונה ואני אתך לך את כל הנדונה שהבטחתי לך מכיסי כאילו שאתה חתני, וכך אני מקיים את הפסוק 'ואהבת לרעך כמוך'. הקהל התלהב ואמר 'יחי דון אברהם!' רש"י נפל על צווארו של דון אברהם ואמר:

"אשרי חלקי שזכיתי להיות שכנך בגן עדן".

 לע"נ אסתר מזרחי בת יחזקאל וכתון ז"ל
נלב"ע ב' טבת ה'תשס"פ. ת.נ.צ.ב.ה.

 לע"נ ר' יצחק ב"ר נסים מזרחי ז"ל
נלב"ע י"ח תשרי ה'תשס"ט. ת.נ.צ.ב.ה.